

MORZE POŁUDNIOWOCHIŃSKIE W POLITYCE BEZPIECZEŃSTWA CHRL I USA W XXI WIEKU

THE SOUTH CHINA SEA IN THE PRC AND THE USA SECURITY POLICY IN THE 21ST CENTURY

Marian T. Mencil¹

Abstract: The subject of this paper is to analyse the level of international environment security in the South China Sea region in the 21st century, especially from the perspective of the two most important international relations of the PRC and the United States. It is noted that Beijing gradually takes over the initiative, which is reflected in the development of the abilities of the armed forces, especially of the navy, and the development of economic policies in the region, which gradually draws and makes individual states in the region dependent. At the same time, there is a gradual decline in the role of the United States in South East Asia, the primary purpose of which in terms of “the policy to prevent and restrict China” is to create a block of East and South East Asian states able to confront Beijing’s possible expansion tendencies under Washington. It is noted that Beijing gradually takes over the initiative as the shape international environment center in the region.

Streszczenie: Przedmiotem niniejszego opracowania jest analiza poziomu bezpieczeństwa środowiska międzynarodowego w regionie Morza Południowochińskiego w XXI w., zwłaszcza z perspektywy dwóch najważniejszych podmiotów stosunków międzynarodowych ChRL i USA. Zauważa się stopniowe przejmowanie inicjatywy przez Pekin, którego odzwierciedleniem jest rozwój potencjału sił zbrojnych, a zwłaszcza marynarki wojennej oraz rozwijanie polityki gospodarczej w regionie, która krok po kroku wciąga i uzależnia poszczególne państwa w tym regionie. Jednocześnie dostrzega się stopniowe zmniejszanie roli Stanów Zjednoczonych w Azji Południowo-Wschodniej, których podstawowym celem polityki „powstrzymania i ograniczania” Chin jest utworzenie bloku państw Azji Wschodniej i Południowo-Wschodniej zdolnego, pod przywództwem Waszyngtonu, przeciwstawić się ewentualnym tendencjom ekspansjonistycznym Pekinu. Zauważa się przy tym, że to Pekin przejmuje stopniowo inicjatywę jako centralny ośrodek kształtujący środowisko międzynarodowe w regionie.

Keywords: South East Asia, policy to prevent and restrict, security of the regional international environment, expansionism, military and economic potential, international relations.

Słowa kluczowe: Azja Południowo-Wschodnia, polityka powstrzymania i ograniczania, bezpieczeństwo regionalnego środowiska międzynarodowego, ekspansjonizm, potencjał militarny i gospodarczy, stosunki międzynarodowe.

---

¹ Doktor nauk społecznych w zakresie nauk o polityce. Zakres zainteresowania naukowego: stosunki polityczne, gospodarcze i społeczne Azji, głównie Chiny i Mongolia. Współpracuje z Uniwersytetem Gdańskim i Gdańską Wyższą Szkołą Humanistyczną.

Doctor of social sciences in the field of political science. The scope of scientific interest: political, economic and social affairs in Asia, mainly China and Mongolia. Collaboration with the University of Gdansk and Gdansk Higher School of Humanities.

Środek ciężkości współczesnych stosunków międzynarodowych od przełomu XX i XXI w. konsekwentnie przesuwają się ku regionowi Azji i Pacyfiku, wpływając na redefinicję polityki bezpieczeństwa głównych aktorów. Dynamiczny rozwój gospodarek, takich państw jak Japonia, Chiny, Korea Południowa, Tajwan, Singapur, Indonezja, Malezja, Tajlandia, Filipiny, Wietnam, implikują zarówno pozytywne, jak też negatywne zjawiska mieszczące się w ramach bezpieczeństwa regionalnego, a w wielu aspektach także globalnego. Polityka bezpieczeństwa w tym regionie zajmuje priorytetowe miejsce w narodowych strategiach nie tylko wymienionych krajów, ale także głównego gracza globalnego – Stanów Zjednoczonych, oraz Rosji i Indii. Każde z tych państw w zasadniczo odmienny sposób formułuje elementy polityki bezpieczeństwa, wyrażając własną ocenę zagrożeń i tendencji ujawniających się w środowisku międzynarodowym, co uniemożliwia przyjęcie wspólnej polityki bezpieczeństwa. Weryfikując zagrożenia, głównie z kontekście własnego bezpieczeństwa narodowego, często pomijany jest złożony i wielokontekstowy charakter interakcji zachodzących w międzynarodowym środowisku, pogłębianych i komplikowanych w wyniku zjawisk, jakie niesie intensyfikacja procesu globalizacji². Ich siłę oddziaływania wzmacnia złożony i coraz bardziej komplikujący się system stosunków międzynarodowych.

Zauważa się coraz silniejszą presję wielu czynników polityczno-gospodarczych i kulturowo-cywilizacyjnych oddziałujących na stan bezpieczeństwa środowiska międzynarodowego regionu Zachodniego Pacyfiku. Przemiany zachodzące w tym środowisku zdają się podważać konsensus osiągnięty po zakończeniu II wojny światowej, utrzymujący *status quo* w relacjach między poszczególnymi ośrodkami politycznymi. Stany Zjednoczone są ciągle najważniejszym aktorem, który oddziałuje w skali globalnej, realizuje politykę ukierunkowaną głównie na bezterminowe przedłużanie obowiązywania ustalonych zasad, sprawuje jednocześnie rolę gwaranta stabilności stanu bezpieczeństwa międzynarodowego nie tylko w regionie Azji Wschodniej i Południowo-Wschodniej.

W 2015 roku administracja Białego Domu opublikowała Narodową Strategię Wojskową Stanów Zjednoczonych Ameryki, w której podkreślono konieczność utrzymania globalnego zaangażowania wojsk USA, w celu „kształtowania bezpieczeństwa i utrzymania zawartych sojuszy”³. W Strategii istotne miejsce zajmują kwestie bezpieczeństwa w regionie Morza Południowochińskiego, zwracając szczególną uwagę na chińską strategię wobec tego regionu, zwłaszcza „agresywną rekultywację wysp ukierunkowaną na rozmieszczenie sił zbrojnych w rejonach ważnych międzynarodowych szlaków komunikacyjnych”.

W nowej Strategii Waszyngton wskazuje na konieczność zwrócenia większej uwagi na wyzwania ze strony podmiotów państwowych, które budują coraz

² Por. E. Haliżak, *Regionalny kompleks bezpieczeństwa Azji Północno-Wschodniej*, „Żurawia Papers”, zeszyt nr 3, Warszawa 2004, s. 15–17.

³ Założenia Strategii przedstawiono w: I. Krawczyk, S. Kamiński, *Informacja na temat Narodowej Strategii Wojskowej Stanów Zjednoczonych Ameryki*, „Bezpieczeństwo Narodowe”, III/2015, s. 149–175.

skuteczniejsze narzędzia ograniczania swobody przemieszczania się w obrębie regionów o szczególnym znaczeniu, z punktu widzenia zagrożeń dla terytorium USA. Za szczególnie niepokojące zjawisko uznano: (1) proliferację rakiet balistycznych, (2) środków precyzyjnego rażenia, (3) systemów bezzałogowych, (4) zdolności do działania w przestrzeni kosmicznej i w cyberprzestrzeni, (5) broni masowego rażenia, tj. technologii, stworzonych jako przeciwwagi dla potencjału sił zbrojnych Stanów Zjednoczonych oraz w celu ograniczania dostępu do zasobów ogólnościatowych.

Istotnym elementem Strategii jest ocena prawdopodobieństwa zaangażowania się USA w wojnę z innym dużym mocarstwem, uznając taki rozwój sytuacji międzynarodowej jako „małe, lecz rosnące”, co oznacza, że Stany Zjednoczone dostrzegają niekorzystny rozwój w sferach konfliktów. Za szczególnie istotny uznano rozwój przemocy państwowej i pozapaństwowej, w której strony konfliktu stosują mieszane techniki, zdolności i zasoby, nadając konfliktom charakter „hybrydowy”, w celu wytworzenia niejednoznacznej ich oceny, utrudniania procesów decyzyjnych i zapobiegawczych oraz spowolnienia koordynacji działań na rzecz skutecznej reakcji.

Wśród celów wojskowych w Strategii wskazuje się przede wszystkim: (1) odstraszanie, umożliwianie osiągnięcia celów potencjalnie wrogim państwowym i ich pokonanie, (2) zakłócanie działania, degradację i pokonywanie brutalnych organizacji ekstremistycznych, (3) wzmacnianie globalnej sieci sojuszników i partnerów Stanów Zjednoczonych. Wskazuje się przy tym, że w przypadku, gdy odstraszanie nie będzie skuteczne, w Strategii dopuszcza się użycie pozostających w stałej gotowości bojowej sił zbrojnych Stanów Zjednoczonych, także w przypadku eskalacji konfliktu równocześnie w innych regionach globu.

Uznając region Azji i Pacyfiku za szczególnie narażony na rozwój konfliktów, w Strategii wskazuje się na konieczność podejmowania działań zmierzających do zmiany układu sił w tym regionie, poprzez zaangażowanie najbardziej zaawansowanych sił i środków oraz zwiększanie potencjału zdolnego do przeciwdziałania zagrożeniom⁴. Innym elementem wzmacniania zdolności walki w sytuacji eskalacji konfliktów, wskazanym w Strategii, ma być zacieśnianie sojuszy z Australią, Japonią, Koreą Południową, Filipinami i Tajlandią oraz utworzenie partnerstwa z Nową Zelandią, Singapurem, Indonezją, Malezją, Wietnamem i Bangladeszem. Tworzenie i „patronowanie” tak szerokiej koalicji miałyoby za zadanie zapewnienie obrony przeciwrakietowej, cybernetycznej, bezpieczeństwa na morzu oraz pomocy w przypadku klęsk żywiołowych i katastrof. Istotne miejsce w amerykańskiej koncepcji działań „sił połączonych” zajmują wspólne działania i ćwiczenia zwiększające gotowość nowych sojuszników i partnerów Stanów Zjednoczonych, ukierunkowaną na poprawę interoperacyjności i zdolności do reagowania.

⁴ Department of Defence United States of America, The Asia-Pacific Maritime Security Strategy: Achieving U.S. National Security Objectives in a Changing Environment, http://www.defense.gov/Portals/1/Documents/pubs/NDAA%20AP_Maritime_Security_Strategy-08142015-1300-FINALFORMAT.PDF, dostęp z dnia 12.12.2016.

W celu zwiększenia zasobów i potencjału bezpieczeństwa, w Strategii wskazano główne kierunki amerykańskich inwestycji, do których zaliczono m.in.: przestrzeń kosmiczną, cyberprzestrzeń oraz wyzwania hybrydowe, a zwłaszcza kosmiczne i naziemne systemy sygnalizacji i ostrzegania, zintegrowane platformy wywiadowcze, obserwacyjne i rozpoznawcze, transport strategiczny, broń precyzyjnego rażenia dalekiego zasięgu, technologie obrony przeciwrakietowej, morskie systemy podwodne, zdalnie sterowane pojazdy i technologie, specjalne jednostki operacyjne, jednostki do realizacji misji w cyberprzestrzeni. Nakłady inwestycyjne skierowane zostaną także na rozwój globalnych zdolności podtrzymania działań oraz infrastrukturę dowodzenia i kontroli, w celu podwyższenia zdolności prowadzenia „wysoce rozproszonych operacji”, a także na modernizację amerykańskich zasobów nuklearnych i przeciwdziałania zagrożeniom asymetrycznym.

Pomimo że w Strategii nie wskazano jednoznacznie ChRL jako podmiotu państwowego, wobec którego kierowane są amerykańskie plany przeciwdziałania, to nie ulega wątpliwości, że specjaliści z Pentagonu uważają Pekin za najważniejszy czynnik konfliktogenny w regionie Azji i Pacyfiku, zwłaszcza w perspektywie zaostrażającej się rywalizacji politycznej, gospodarczej i militarnej pomiędzy obu państwami⁵.

Analicyści finansowi wskazują, że w 2024 roku Chiny staną się największą gospodarką świata z PKB wynoszącym 28,25 bln USD (szacuje się, że w tym roku PKB Stanów Zjednoczonych osiągnie 27,31 bln USD), a chiński udział w globalnym PKB wzrośnie z ok. 12% w 2013 roku do ok. 20% w roku 2025⁶. Dysponując tak potężnymi środkami, Chiny zdolne będą do szybkiego zlikwidowania wyraźnej dziś różnicy potencjału i zasobów militarnych, dzielących Chińską Armię Ludowo-Wyzwoleńczą (ChALW) od sił zbrojnych USA. Tymczasem sami Amerykanie szacują, że modernizacja ich potencjału strategicznego pochłonie w latach 2015–2024 ok. 350 mld USD, co wynika z ograniczania środków na ten cel w ostatniej dekadzie, w związku z zakończeniem „zimnej wojny” i przesunięciem budżetu na prowadzenie wojen z terroryzmem w Iraku i Afganistanie. Wskazuje się, że amerykańskie strategiczne siły nuklearne składają się głównie z pocisków międzykontynentalnych Minuteman III, wyposażonych w pojedyncze głowice, wprowadzone do uzbrojenia w 1970 roku, bombowców B-2A i B-52H oraz okrętów podwodnych typu Ohio z raketami Trident D-5, wyposażonymi w wielogłowicowe systemy MIRV. Uzupełniają je samoloty F-15E i F-16, przystosowane do przenoszenia taktycznych bomb jądrowych typu B-61. Systemy te znajdują się także w arsenałach europejskich państw NATO, uczestniczących w programie Nuclear Sharing, zaś aktualnie prowadzony jest program ich modernizacji, obejmujący m.in. dostosowanie do przenoszenia przez samoloty F-35 oraz wyposażenie ich w system naprowadzania.

⁵ P. Henzel, *Na linii frontu. Zaostrzył się spór między Chinami i USA. Pentagon ujawnił nową strategię wojskową*, <http://wiadomosci.onet.pl/tylko-w-onecie/na-linii-frontu-zaostrzyli-siespor-miedzy-chinami-i-usa-pentagon-ujawnil-nowa/8rs5dl>, dostęp z dnia 18.01.2017.

⁶ A. Bachulska, *Chiny największą gospodarką świata w 2024 r.*, <http://www.polska-azja.pl/2014/09/08/chiny-najwieksza-gospodarka-swiatea-w-2024-roku/>, dostęp z dnia 8.09.2014.

W konsekwencji redukcji amerykańskiego arsenału broni jądrowej (w dużej mierze przeprowadzonej na skutek jednostronnych decyzji dotyczących jądrowych systemów niestrategicznych), obecnie Federacja Rosyjska dysponuje nieco większą liczbą „czynnych” głowic w siłach strategicznych. Jednocześnie Moskwa ma znaczną przewagę nad Waszyngtonem w zakresie niestrategicznej broni jądrowej, dysponując bombowcami Tu-22M3 wyposażonymi w pociski manewrujące oraz operacyjno-taktycznymi systemami raketowymi typu Toczka-U i Iskander⁷.

Z punktu widzenia Chińskiej Republiki Ludowej spór o jurysdykcję nad obszarem Morza Południowochińskiego wyraża nie tylko ambicje, prestiż czy panowanie nad terytoriami lądowymi. Akwen ten to wielki morski szlak handlowy, którym przemieszczanych jest ponad 80% całego morskiego transportu towarowego między Chinami, Hongkongiem, Koreą Południową i Japonią, a Indiami, Bliskim Wschodem, Afryką, a nawet Europą, wartości łącznej ponad 5 bln USD. Zatem kontrola tego akwenu pozwalałaby sprawować nadzór nad przepływem towarów, a tym samym uzależnienie wszystkich zainteresowanych od prowadzonej polityki, wraz z możliwością całkowitego odcięcia importu lub eksportu prowadzonych tą drogą. Jest to główny czynnik motywujący Pekin do rozwoju potencjału militarnego (technologie i techniki) ukierunkowanego na działania obszarach morskich.

Od zakończenia drugiej wojny światowej cały obszar zachodniego Pacyfiku kontrolują Stany Zjednoczone, wspierane sojuszem z Japonią, zatem chińskie inwestycje w infrastrukturę wojskową i cywilną, m.in. lądowiska, lotniska, hangary dla samolotów wojskowych, baterie wyrzutni raketowych, nowoczesne latarnie morskie i ośrodki nasłuchu przepływu okrętów podwodnych, rozbudzają emocje podsycane dodatkowo relacjami medialnymi, w tym obawy przed chińskim ekspansjonizmem. Eskalacja napięć nastąpiła wraz z intensyfikacją działalności Chin na spornych obszarach, którą należy łączyć z ogłoszonym w 2013 roku przez prezydenta ChRL Xi Jinpinga przystąpieniem do budowy dwóch Jedwabnych Szlaków, z których jeden miałby przebiegać szlakami morskimi, zwłaszcza przez Morze Południowochińskie. Jest zatem oczywiste, że bez kontroli tego obszaru (podlegającego administracyjnie i wojskowo władzom państwowym prowincji Hainan) projekt Xi Jinpinga nie zostanie zrealizowany⁸.

W tym kontekście zrozumiałe wydaje się stanowisko Pekinu odrzucające rozstrzygnięcia Stałego Trybunału Arbitrażowego w Hadze (STA) oraz eskalacja działalności inwestycyjnej szczególnie na wyspach archipelagu Spratly. Pomimo że chińskie władze wskazują na ich cywilny charakter, wielokrotnie podkreślając, iż „budowle na Spratly i rafach są wielofunkcyjne i, z wyjątkiem koniecznych

⁷ J. Pawłowski, *Konieczna modernizacja potencjału jądrowego USA. Koszt: 350 mld USD*, http://www.defence.24.pl/news_konieczna-modernizacja-potencjalu-jadrowego-usa-koszt-350-mld-usd, dostęp z dnia 27.01.2015.

⁸ Problematykę chińskiej i amerykańskiej percepcji bezpieczeństwa w regionie Morza Południowochińskiego i całym obszarze zachodniego Pacyfiku przedstawiono w: E. Heginbotham i in., *The U.S.–China Military Scorecard. Forces, Geography and the Evolving Balance of Power, 1996–2017*, RAND Corporation, Santa Monica, Calif. 2015, https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RR300/RR392/RAND_RR392.pdf, dostęp z dnia 15.10.2016.

wojskowych wymagań obronnych są raczej dostosowane, aby służyć wszelkim potrzebom cywilnym”, to jednak amerykańscy specjaliści z Centrum Studiów Strategicznych i Międzynarodowych (CSIS) jednoznacznie wskazują na ich wojskowe przeznaczenie, co zdają się potwierdzać opublikowane zdjęcia satelitarne⁹.

Rys. 1. Sporny obszar Morza Południowochińskiego

Źródło: <http://www.bbc.com/news/world-asia-china-36771749>, dnia 12.03.2017

Z dużym prawdopodobieństwem można wskazać, iż Chiny dążą do całkowitego zablokowania akwenów morskich Morza Południowochińskiego i Morza Wschodniocińskiego, przede wszystkim by zapobiec ewentualnej eksploatacji złóż ropy naftowej przez inne państwa, które mogłyby otrzymać w tym zakresie pomoc Stanów Zjednoczonych. Oba morza stanowią ważny obszar także ze strategiczno-militarnego punktu widzenia Pekinu, a spory terytorialne mogą być wykorzystywane jako narzędzie polityki wewnętrznej Chin, a w szczególności kształtowania postaw nacjonalistycznych zorientowanych na konkurencję z Zachodem, budowania platformy społecznej współpracy z Tajwanem, także zainteresowanym w rozwiązaniu kwestii spornych wysp na jego korzyść oraz budowaniu nastrojów społecznych, odwracając uwagę od innych problemów, z którymi chińscy przywódcy radzą sobie z trudem (stopniowe hamowanie wzrostu gospodarczego, rosnące dysproporcje ekonomiczne w społeczeństwie, degradacja środowiska naturalnego, problemy demograficzne itp.)¹⁰.

⁹ USA: Satelity ujawniły chińskie hangary lotnicze na wyspach Spratly, <http://wiadomosci.wp.pl/kat,8311,title,-USA-Satelity-ujawniły-chińskie-hangary-na-wyspach-Spratly,wid,18459864,wiadomosc.html>, dostęp z dnia 23.09.2016.

¹⁰ R. Ciastoń, T. Otlowski, I. Bil (red.), *Azja Wschodnia jako nowe centrum polityki globalnej*, Fundacja Amicius Europae, Warszawa 2013, s. 32–33.

Kwestia sytuacji na Morzu Południowochińskim była przedmiotem rozmowy prezydenta USA Baracka Obamy z prezydentem ChRL Xi Jinpingiem 3 września 2016 roku, podczas której Obama podkreślił, że Pekin powinien zastosować się do orzeczenia Stałego Trybunału Arbitrażowego w Hadze, który za bezzasadne wskazywał roszczenia Chin do traktowania znacznej części Morza Południowochińskiego jako własnej strefy ekonomicznej. Potwierdził także rozwój współpracy Stanów Zjednoczonych „ze wszystkimi państwami regionu w celu utrzymania zasad prawa międzynarodowego – swobodnego i legalnego handlu oraz wolności żeglugi i przelotu”. Według prezydenta Obamy Chiny muszą zrozumieć, że „z rosnącą potęgą wiąże się większa odpowiedzialność”¹¹.

Stały Trybunał Arbitrażowy w Hadze uznał za bezzasadne roszczenia Chin do traktowania znacznej części Morza Południowochińskiego jako ich wyłącznej strefy ekonomicznej, wskazując m.in.: „Chiny nie mają prawnych podstaw dla głoszenia swych historycznych praw do zasobów akwenów morskich objętych «linią dziewięciu kresek»”. Trybunał uznał również, że rejsy chińskich okrętów patrolowych na tych akwenach groziły kolizjami z filipińskimi kutrami rybackimi, a prowadzone przez ChRL prace budowlane spowodowały nieodwracalne szkody ekosystemu lokalnych raf koralowych¹².

W orzeczeniu STA wskazał także, iż Chiny naruszyły tradycyjne, filipińskie prawa połowowe w regionie mielizny Scarborough oraz pogwałciły suwerenne prawa Filipin, poprzez eksploatację złóż ropy naftowej i gazu na ławicy Reed Bank. Obie wymienione formacje fizjograficzne wchodzi w skład Archipelagu Spratly, do którego różnych części zgłaszają także roszczenia Wietnam, Malezja i Brunei. Pretensje Pekinu podziela także Tajwan, uważający się nadal za legalne państwo chińskie – Republikę Chińską, pomimo że obecnie ograniczonego terytorialnie do Formozy. Tajwan, który kontroluje największą w Archipelagu Spratly naturalną wyspę Itu Aba, uznał orzeczenie STA za niedopuszczalną ingerencję w chińską suwerenność terytorialną¹³.

Trybunał orzekł też, że wyspy Archipelagu Spratly nie były zamieszkałe przez stabilne społeczności, lecz tylko sporadycznie wykorzystywane przez rybaków i górników, co oznacza, że kraje które je kontrolują, nie mają prawa do 200 Mm strefy ekonomicznej wokół nich.

Chiny zbojkotowały prowadzone przed Trybunałem postępowanie, a ministerstwo spraw zagranicznych tego państwa zakwestionowało jakiegokolwiek znaczenie prawne orzeczenia, oświadczając, że „naród chiński jest obecny na Morzu Południowochińskim od ponad 2 tys. lat, a wokół tamtejszych wysp istnieją chińskie

¹¹ Obama i Xi rozmawiali o spornych wyspach, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiate,2/spor-o-wyspy-na-morzu-poludniowochińskim-spotkanie-obama-xi,673422.html>, dostęp z dnia 12.09.2016.

¹² Nigdy tego nie zaakceptujemy. Dyplomatyczna porażka Chin, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiate,2/spor-o-dalekowschodnie-wyspy-trybunal-odrzuil-chińskie-roszczenia,660439.html>, dostęp z dnia 12.09.2016.

¹³ M. Santos, *Philippines wins arbitration case vs. China over South China Sea*, <http://globalnation.inquirer.net/140358/philippines-arbitration-decision-maritime-dispute-south-china-sea-arbitral-tribunal-unclos-itl-os>, (12.07.2016), dostęp z dnia 10.01.2017.

strefy ekonomiczne, co w latach 40. przedstawiono społeczności międzynarodowej na odpowiedniej mapie”¹⁴.

Uzasadnienie swojego stanowiska Pekin wzmacnia, wskazując nadto, że „suwerenność terytorialna Chin oraz ich prawa żeglugowe i interesy na Morzu Południowochińskim nie będą w żadnych okolicznościach uszczuplone tymi rozstrzygnięciami. Chiny są przeciwne jakimkolwiek opartym o te rozstrzygnięcia roszczeniom lub działaniom i nigdy ich nie zaakceptują” – głosi oświadczenie MSZ ChRL¹⁵, deklarując jednocześnie zapewnienie swobody żeglugi morskiej i powietrznej oraz gotowość pokojowego rozwiązywania sporów poprzez rozmowy z państwami, których kwestie te bezpośrednio dotyczą.

Identyczne stanowisko przedstawił prezydent ChRL Xi Jinping podczas szczytu ChRL-UE 10 lipca 2016 roku, w którym UE reprezentowali m.in. przewodniczący Rady Europejskiej Donald Tusk i przewodniczący Komisji Europejskiej Jean Claude Juncker. Xi Jinping podkreślił, że wyspy Morza Południowochińskiego stanowią od starożytności chińskie terytorium, a Chiny są od zawsze „strażnikiem międzynarodowej praworządności oraz uczciwości i sprawiedliwości”, a Pekin będzie nadal podążać drogą pokojowego rozwoju¹⁶.

Chiński MSZ wobec orzeczenia STA natychmiast podjął działania dyplomatyczno-propagandowe, zaś Ministerstwo Obrony narodowej ChRL zapowiedziało, że poradzi sobie z wszelkimi „zagroženiami i wyzwaniem”, by uchronić chińską suwerenność i interesy morskie. Już dzień po ogłoszeniu werdyktu STA, na dwóch nowych lądowiskach zbudowanych przez Chiny na rafach Subi i Mischief w Archipelagu Spratly wylądowały dwa chińskie samoloty cywilne, po czym wystartowały i powróciły na wyspę Hajnan¹⁷.

Ponieważ Stały Trybunał Arbitrażowy nie dysponuje żadnymi narzędziami zmuszającymi do wykonywania orzeczeń, stronom uczestniczącym w sporze o obszary Morza Południowochińskiego pozostają działania dyplomatyczne, a przede wszystkim podnoszenie własnych zdolności bojowych przez wzrost nakładów wojskowych oraz budowanie sojuszy skierowanych na obronę suwerenności. 6 września 2016 roku premier Japonii Shinzo Abe zaakceptował prośbę strony filipińskiej użyczenia marynarce wojennej tego państwa dwóch dużych okrętów patrolowych i pięciu samolotów obserwacyjnych, co miało wyrażać zacieśnianie współpracy japońsko-filipińskiej w obliczu roszczeń morskich Chin. Podczas szczytu ASEAN w Wientian (Laos) doszło do zawarcia przez Japonię i Filipiny porozumienia na rzecz

¹⁴ K. Hunt, *South China Sea: Court rules in favor of Philippines over China*, <http://edition.cnn.com/2016/07/12/asia/china-philippines-south-china-sea/>, (12.07.2016), dostęp z dnia 10.01.2017.

¹⁵ *South China Sea: Tribunal backs case against China brought by Philippines*, <http://www.bbc.com/news/world-asia-china-36771749>, (12.07.2016), dostęp z dnia 10.01.2017.

¹⁶ Ibidem.

¹⁷ *Chińskie samoloty na spornych wyspach dzień po wyroku trybunału*, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiatea,2/morze-poludniowochinskie-samoloty-z-chin-wyladowaly-na-wyspach,660699.html>, dostęp z dnia 12.09.2016.

pokojowego rozwiązywania kwestii roszczeń terytorialnych, o czym informowały władze z Tokio¹⁸.

Spory o wyspy i akweny Morza Południowochińskiego, w których stroną są Chiny (ChRL lub/i Republika Chińska na Tajwanie) nie są jedynymi toczonymi na tym obszarze. Istotne z punktu widzenia bezpieczeństwa regionalnego są także spory między państwami ASEAN, m.in. spór między Singapurem i Malezją o wyspę Pedra Branca (Palu Batu Puteh), położoną w Cieśninie Singapurskiej oraz spór między Malezją i Indonezją o wyspy Sipadan i Ligatan na morzu Sulawesi. Istotne są także liczne spory dotyczące obszarów morskich, demarkacji granic, wyłącznych stref ekonomicznych, prawa do połowów i eksploatacji zasobów. Dotyczą one m.in. kwestii wysp Archipelagu Spratly, przebiegu granic morskich w Zatoce Tajlandzkiej, które są pretekstem do wywoływania incydentów, m.in. w 1988 roku malezyjska marynarka wojenna aresztowała 49 rybaków filipińskich, a w roku 1994 miało miejsce starcie okrętów wojennych Tajlandii i Kambodży. Spór o szelf kontynentalny wokół wysp Natuna toczą Indonezja i Wietnam¹⁹.

Od początku 2016 roku zauważa się istotną intensyfikację proliferacji broni w regionie Morza Południowochińskiego. W lutym tego roku Ministerstwo Republiki Chińskiej na Tajwanie poinformowało, że jego wywiad potwierdził instalację przez ChALW baterii rakiet ziemia–powietrze na jednej z wysp Archipelagu Paraceli. Wiadomość ta została potwierdzona przez służby amerykańskie na podstawie zdjęć satelitarnych²⁰. Wykonane 14 lutego 2016 roku przez cywilnego satelitę zdjęcia wyspy Woody ujawniają dwie baterie po cztery wyrzutnie każda oraz system radarowy. Wyrzutnie zostały postawione w pozycji gotowości do strzału. Według Pentagonu jest to system obrony przeciwlotniczej HQ-9²¹, w skład którego wchodzi pociski o zasięgu ok. 200 km. Na zdjęciach wyspy Woody z 3 lutego 2016 roku wyrzutni tych nie widać. Wiadomość o zamontowaniu przez Chiny wyrzutni rakiet na wyspie Woody skomentował 16 lutego szef dowództwa wojsk amerykańskich na Pacyfiku admirał Harry Harris, który stwierdził m.in., że rozmieszczenie rakiet na spornej wyspie byłoby „wyraźnym sygnałem świadczącym o militarzacji regionu, od której prezydent Xi Jinping się odżegnywał”²². Doniesienia o rozmieszczeniu wyrzutni rakietowych pojawiły się w drugim dniu szczytu USA i dziesięciu państw ASEAN.

¹⁸ Japonia pomoże Filipinom. Łączy je strach przed Chinami, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata/2/ spor-na-morzu-poludniowochińskim-japonia-pomoze-filipinom,674110.html>, dostęp z dnia 12.09.2016.

¹⁹ Ł. Fijałkowski, *Regionalny wymiar bezpieczeństwa w Azji Południowo-Wschodniej. Normy – instytucje – ład regionalny*, Wrocław 2010, s. 141–142.

²⁰ F.S. Gady, *Has China Withdrawn A Long-Range Missile Battery From Woody Island?*, <http://thediplomat.com/2016/07/has-china-withdrawn-a-long-range-missile-battery-from-woody-island/>, dostęp z dnia 26.06.2016.; *Chiny stawiają rakiety na spornym archipelagu. Sąsiedzi zaniepokojeni*, <http://www.wprost.pl/ar/531914/Chiny-stawiaja-rakiety-na-spornym-archipelagu-Sasiedzi-zaniepokojeni/>, dostęp z dnia 4.03.2016.

²¹ Szerzej o tej broni w: A. Genys, *HQ-9*, <http://www.military-today.com/missiles/hq9.htm>, dostęp z dnia 10.02.2017.

²² S. O'Connor, *Imagery shows Chinese HQ-9 battery being removed from Woody Island*, <http://www.janes.com/article/62442/imagery-shows-chinese-hq-9-battery-being-removed-from-woody-island>, dostęp z dnia 21.06.2016.; *Media: chińskie rakiety na spornej wyspie*, <http://wiadomosci.onet.pl/swiat/media-chińskie-rakiety-na-spornej-wyspie/94h149>, dostęp z dnia 8.03.2016.

Informacje o chińskich wyrzutniach raketowych na wyspie Woody zdają się potwierdzać kolejne doniesienia o aktywności wojskowej tego państwa. 23 lutego 2016 roku rzecznik dowództwa amerykańskich oddziałów na Pacyfiku (PACOM²³) poinformował o zarejestrowaniu operacji dwóch chińskich samolotów bojowych: myśliwiec Shenyang J-11 oraz samolot uderzeniowy Xian JH-7 w okolicach wyspy Woody, gdzie wcześniej rozmieszczono baterie rakiet ziemia–powietrze i ziemia–morze²⁴. Obecność obu tych jednostek w rejonie operowania baterii raketowych może być częścią planu szkoleniowego skuteczności zainstalowanych systemów wojskowych i/lub demonstracją siły ChALW.

W odpowiedzi na chińską militaryzację Morza Południowochińskiego, Amerykanie skierowali na ten akwen w pierwszym tygodniu marca lotniskowiec o napędzie atomowym USS John C. Stennis, w asyście grupy uderzeniowej, przy wsparciu okrętów japońskich. Wydaje się, że akcja miała na celu projekcję siły i skierowanie do Chin przekazu, iż Stany Zjednoczone nie zamierzają ugiąć się przed chińską ekspansją w tym regionie, a także zmanifestować amerykańską dominację w rejonie Azji i Pacyfiku²⁵.

W ślad za amerykańsko-japońską eskadrą Chiny wysłały jednostki marynarki wojennej ChALW, demonstrując tym samym brak jakiegokolwiek respektu wobec amerykańskiej technologii wojskowej. W styczniu 2016 roku amerykańskie Centrum Studiów Strategicznych i Międzynarodowych (CSIS) oceniło, że jeśli Chiny będą modernizowały armię w dotychczasowym tempie, to przy obecnym układzie sił Morze Południowochińskie do 2030 roku stanie się „chińskim jeziorem”²⁶. Minister spraw zagranicznych Chin Wang Yi, skomentował amerykańską operację wskazując, że „Chiny jako pierwsze odkryły, nazwały, rozwinęły i zarządzały różnymi wyspami na Morzu Południowochińskim. Nasi przodkowie od pokoleń sumiennie na nich pracowali. Morze Południowochińskie jest obiektem kolonialnej inwazji i nielegalnej okupacji. Niektórzy starają się wzburzać fale, a inni organizować pokaz siły. Ale po każdym przyplywie następuje odpływ i żadne z tych starań nie będzie miało decydującego głosu. Historia dowiedzie, kto jest gościem, a kto prawdziwym gospodarzem”²⁷.

Coraz bardziej asertywna postawa chińskiej dyplomacji, wspierana intensywną modernizacją marynarki wojennej i lotnictwa tego kraju, wydaje się skutecznie neutralizować amerykańską strategię odstraszenia ChRL. Podobnie zdają się oceniać sytuację sami Amerykanie. Sekretarz Obrony USA Ash Carter zapowiedział,

²³ Szerzej o działalności USPACOM na oficjalnym portalu tej instytucji: <http://www.pacom.mil/>, dostęp z dnia 10.02.2017.

²⁴ USA: *chińskie myśliwce operują w rejonie Wysp Paracelskich*, <http://wiadomosci.onet.pl/swiat/usa-mysliwce-operuja-w-rejonie-wysp-paracelskich/26kcn2>, dostęp z dnia 8.03.2016.

²⁵ A. Parfieniuk, *Postępuje militaryzacja Morza Południowochińskiego. Pekin wysyła myśliwce i systemy antyrakietowe, Waszyngton odpowiada lotniskowcem*, <http://wiadomosci.wp.pl/kat,1356,title,Postępuje-militaryzacja-Morza-Poludniowochińskiego-Pekin-wysyła-wysliwce-i-systemy-antyrakietowe-Waszyngton-odpowiada-lotniskowcem,wid,18207166,wiadomosc.html>, dostęp z dnia 29.04.2016.

²⁶ Ibidem.

²⁷ Ibidem.

ze do 2020 roku Waszyngton zamierza wydać 425 mln USD na ćwiczenia i szkolenia jednostek wojskowych krajów regionu Morza Południowochińskiego, sprzeciwiających się polityce ChRL. Zatem Amerykanie podejmują próby połączenia chińskich adwersarzy w bardziej zwartą strukturę. Od czasu rozpadu SEATO w połowie lat 70. XX wieku i nieudanego paktu ANZUS, bezpieczeństwo w regionie oparte jest wyłącznie na dwustronnych sojuszach państw ze Stanami Zjednoczonymi²⁸.

Próbą zainicjowania szerszej koalicji, zorientowanej na powstrzymanie Chin, była propozycja amerykańskiego admirała Harry'ego B. Harrisa, który na początku marca 2016 roku sugerował zawiązanie strategicznego sojuszu marynarek wojennych Stanów Zjednoczonych, Japonii, Australii i Indii. Okręty koalicji miałyby wspólnie patrolować Morze Południowochińskie, Morze Wschodniocchińskie, ale także te obszary Azji Południowej, na których ChALW coraz skuteczniej konkuruje z Indiami, tj. w rejonie Sri Lanki, Pakistanu, Bangladeszu²⁹. Innym elementem amerykańskiej polityki powstrzymania Chin i odpowiedzią na chińską militaryzację Morza Południowochińskiego jest koncepcja budowy amerykańskich baz wojskowych na Filipinach. Dnia 18 marca 2016 roku po 18 miesiącach negocjacji ogłoszono filipińsko-amerykańskie porozumienie o budowie na terenie Republiki Filipin pięciu nowych amerykańskich baz wojskowych: (1) lądowa w porcie Mag-saysay, na północ od Manili oraz cztery lotnicze, (2) w pobliżu Manili zwana Basa, (3) na Cebu (Mactan Benito Ebuden) w środkowej części archipelagu, (4) na południowej wyspie Mindanao (Lumbia), (5) Antonio Bautista, na archipelagu Palawan, najdalej wysuniętym na zachód w kierunku Chin³⁰. Jeszcze wiosną 2014 roku, podczas wizyty prezydenta Baracka Obamy na Filipinach, podpisano porozumienie między obu krajami o wzmocnieniu amerykańskiej obecności wojskowej w dwóch stałych bazach, w których Amerykanie byli obecni do roku 1992: Subie Bay i Clack (obie w pobliżu Manili)³¹. Zatem oddziały amerykańskie będą prowadziły operacje w regionie Morza Południowochińskiego z siedmiu filipińskich baz.

Odpowiedzią Pekinu jest zacieśnianie współpracy militarnej z Moskwą. Po ogłoszeniu wyroku haskiego Trybunału, we wrześniu 2016 roku marynarki wojenne Chin i Rosji przeprowadziły wspólne ćwiczenia na Morzu Południowochińskim. Manewrom nadano nazwę „Joint Sea – 2016”, a udział w nich wzięły okręty nawodne i podwodne, stałopłaty i śmigłowce okrętowe. Podczas manewrów ćwiczone m.in. operacje obronne, ratunkowe i obronę wysp. Były to największe dotychczas tego typu ćwiczenia sił morskich ChRL i Federacji Rosyjskiej³². W jednym

²⁸ Ibidem.

²⁹ Ibidem.

³⁰ B. Góralczyk, *Nowe amerykańskie bazy na Filipinach. Początek zwania tytanów?*, <http://wiadomości.wp.pl/kat,1027191,tietle,Nowe-amerykanske-bazy-na-Filipinach-Początek-zwania-tytanow,wid,18239045,wiadomość,html>, dostęp z dnia 29.04.2016; *USA wybrały pięć baz wojskowych na Filipinach, w których stacjonować będą amerykańscy żołnierze*, http://www.altair.com.pl/news/view?news_id=18984, dostęp z dnia 21.03.2016.

³¹ *Waszyngton i Manila zawarły porozumienie w sprawie stacjonowania amerykańskich wojsk na terytorium Filipin*, http://www.altair.com.pl/news/view?news_id=13323, dostęp z dnia 28.04.2014.

³² *Samoloty nad oceanem, okręty na spornym morzu. Chiny przęą muskuły, są też Rosjanie*, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiate,2/chiny-jednoczesne-cwiczenia-sil-powietrznych-i-morskich-na-pacyfiku,675461>, dostęp z dnia 12.09.2016.

z komunikatów chińskie Ministerstwo Obrony podkreślało, że manewry mają charakter rutynowy, „wspierający chińsko-rosyjskie partnerstwo strategiczne” i nie były wymierzone przeciwko żadnemu państwu³³. Chińsko-rosyjskie relacje rozwijają się w różnych obszarach, nie tylko militarnym, czego wyrazem są częste spotkania na najwyższym szczeblu. W latach 2013–2016 prezydenci obu krajów Xi Jinping i Władimir Putin spotykali się 17-krotnie. Wskazuje się, iż Chiny i Rosję łączy przede wszystkim niechęć do amerykańskiej dominacji w regionach, które dotychczas były tradycyjnymi obszarami wpływów Rosji lub/i Chin³⁴. Ponadto oba kraje łączy wiele podobieństw, w szczególności autorytarne systemy polityczne, preferencja dla kapitalizmu państwowego. Zauważa się także komplementarność gospodarek Chin i Rosji: Chiny rozwijają gospodarkę w kierunku wysokich technologii i są stałym rynkiem zbytu surowców naturalnych, w szczególności energetycznych, których eksport jest podstawowym źródłem dochodów państwowych Rosji. Czy jednak Pekin i Moskwa w równym stopniu skorzystają na wzajemnej współpracy? Opinie są zdecydowanie podzielone i mogłyby być przedmiotem odrębnych badań.

W ramach rozbudowy infrastruktury wojskowej na wyspach Morza Południowochińskiego Chiny rozpoczęły realizację projektu budowy floty pływających reaktorów atomowych, których zadaniem byłaby produkcja energii elektrycznej dla instalacji wojskowych, platform wydobywczych i innych obiektów. Szacuje się, że chińskie stocznie zbudują 20 tego typu jednostek, z których pierwszy ma być przekazany do eksploatacji w 2018 roku. Chińscy projektanci szacują jego koszt na ok. 3 mld juanów, zaś przez 40 lat eksploatacji wyprodukuje on energię elektryczną o wartości 22,6 mld USD, zatem korzyści ekonomiczne mogą być znaczne, a znaczenie – strategiczne. Ujawnia się jednak przy tym problem ewentualnego skażenia środowiska naturalnego, czy to w przypadku awarii reaktora, czy też na skutek jego zniszczenia w wyniku działań wrogich wojsk. Zmusza to niewątpliwie wszystkie strony potencjalnego konfliktu do redefinicji taktyki wojennej na obszarze spornych wysp³⁵.

W połowie października 2016 roku Pekin ostrzegwał, że nie będzie tolerował naruszania „w imię swobody żeglugi” chińskich wód terytorialnych na Morzu Południowochińskim, za które uważa 12-milowe strefy wokół niektórych raf Archipelagu Spratly, rozbudowanych przez Chińczyków w sztuczne wyspy. Deklaracja ta była najprawdopodobniej odpowiedzią na wypowiedź szefa Pentagonu Ashtona Cartera, który stwierdził, że „siły zbrojne USA będą pływać i latać wszędzie, gdzie zezwala na to prawo międzynarodowe”. Chińskie stanowisko doprecyzował generał Fan Changlong, jeden z wiceprzewodniczących Centralnej Komisji Wojskowej,

³³ Największe wspólne manewry Rosji i Chin, <http://telewizjarepublika.pl/najwieksze-wspolne-manewry-rosji-i-chi,37810.html>, dostęp z dnia 28.12.2016.

³⁴ Wrogość wobec USA jednoczy Rosję i Chiny, <http://wiadomosci.onet.pl/swiat/wrogosc-wobec-usa-jednoczy-rosje-i-chiny/1db8p>, dnia 20.09.2016.

³⁵ A. Parfieniuk, *Chiny chcą zbudować pływające elektrownie atomowe. Mają dostarczać energię na Morzu Południowochińskim*, <http://wiadomosci.wp.pl/kat,1027191,title,Chiny-chca-zbudowac-plywajace-elektrownie-atomowe-maja-dostarczac-energie-na-Morzu-Poludniowochińskim,wid,18294218,wiadomosc.html>, dostęp z dnia 29.04.2016.

stwierdzając że „chińska aktywność budowlana na Morzu Południowochińskim nie będzie miała wpływu na swobodę żeglugi”. Generał zapewniał też, występując podczas spotkania z ministrami obrony państw ASEAN, że Chiny „nigdy nie uciekną się lekkomyślnie do użycia siły, nawet w kwestiach suwerenności. Czynimy co w naszej mocy, by unikać nieoczekiwanych konfliktów”. General Fan zapewniał też, że Chiny będą „nadal rozwiązywać spory i różnice z tymi, których to bezpośrednio dotyczy, na drodze przyjacielskich konsultacji”. Akcentował przy tym, że dwie latarnie morskie na archipelagu Spratly, których budowę niedawno ukończono, „zaczęły już świadczyć usługi nawigacyjne wszystkim krajom”³⁶.

Jeszcze w czerwcu 2014 roku prezydent Chin Xi Jinping, podczas spotkania z przywódcami Indii i Birmy, w związku z obchodami 60. rocznicy ustanowienia zasad pokojowego współistnienia między tymi krajami, powiedział, że jego kraj nigdy nie będzie starał się o hegemonię w regionie, niezależnie od swej siły. Xi zapelował także o utworzenie „nowej architektury bezpieczeństwa w regionie Azji i Pacyfiku”, być może z udziałem Rosji i Iranu, lecz z pewnością bez udziału Stanów Zjednoczonych³⁷.

Pomimo deklaracji rzeczywistość przedstawia się zdecydowanie inaczej. Rozwój gospodarczy ChRL dostarcza Pekinowi środków na rozbudowę sił zbrojnych tego państwa. Olbrzymie nakłady ChALW kieruje na modernizację marynarki wojennej (PLAN), która w 2012 roku przyjęła do służby pierwszy lotniskowiec, któremu nadano nazwę Liaoning. Początkowo pełnił on funkcje szkoleniowo-treningowe, by jesienią 2016 roku osiągnąć pełną zdolność bojową³⁸. Jednak Pekin nie ogranicza stanu posiadania tego typu jednostek do jednej. W grudniu 2015 roku chińskie Ministerstwo Obrony wydało komunikat, w którym informowano, że Chiny budują kolejny lotniskowiec. Natomiast Ministerstwo Obrony Tajwanu w swoim raporcie o stanie obronności wskazuje, że Chiny budują jednocześnie dwa lotniskowce³⁹. Pierwszy z nich budowany jest w stoczni Dalian (prow. Liaoning), zaś drugi budowany jest przez stocznnię Jiangnan na wyspie Changxing i będzie pierwszym chińskim lotniskowcem o napędzie atomowym. Planowane przyjęcie do służby pierwszego z nich to rok 2018, a docelowo Chiny planują zbudować poza Liaoningiem cztery tego typu jednostki⁴⁰.

W skład eskadry bojowej Liaoninga wchodzi 24 myśliwce typu J-15, będące kopią rosyjskich Su-33 oraz różnego rodzaju śmigłowce. Na początku 2017 roku Liaoning w eskorcie innych okrętów wojennych PLAN wpłynął na Morze Południo-

³⁶ *Chiński generał zapewnia o swobodzie żeglugi na Morzu Południowochińskim*, <http://wiadomosci.wp.pl/kat,8-311,title,Chinski-general-zapewnia-o-swobodzie-zeglugi-na-Morzu-Poludniowochińskim,wid,17914491,wiadomosc.html>, dostęp z dnia 10.08.2016.

³⁷ *Chiny: nie będziemy walczyć o hegemonię w regionie*, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiate,2/Chiny-nie-będziemy-walczyć-o-hegemonie-w-regionie,444437.html>, dostęp z dnia 12.09.2016.

³⁸ M. Dura, *Chiński lotniskowiec osiągnął gotowość operacyjną*, <http://www.defence24.pl/493881,chiński-lotniskowiec-osiagnal-gotowosc-operacyjna>, dostęp z dnia 19.11.2016.

³⁹ *Święta misja chińskich sił zbrojnych. Pekin potwierdził drugi lotniskowiec*, <http://www.tvn24.pl/pekin-potwierdził-budowę-drugiego-lotniskowca,607205,s.html>, dostęp z dnia 31.12.2015.

⁴⁰ Więcej danych o chińskich lotniskowcach, <http://www.defence24.pl/62970,więcej-danych-o-chińskich-lotniskowcach>, dostęp z dnia 3.03.2014.

wochińskie, gdzie po raz pierwszy wziął udział w ćwiczeniach chińskiej marynarki wojennej⁴¹, jednoznacznie wyrażając cel, jaki został mu wyznaczony, zorientowany na zdominowanie militarne spornego obszaru.

Marynarka wojenna ChALW inwestuje także w inne rodzaje broni ofensywnej i wzmacnia potencjał przeznaczony do działań aneksyjnych i desantowych, czego przykładem są z pewnością zakupione w 2014 roku od Grecji cztery potężne, poradzieckie poduszki desantowe klasy Żubr oraz kolejne jednostki tego typu od Ukrainy. Łącznie chińska armia wprowadziła do służby osiem takich jednostek – największych na świecie wojskowych poduszki opancerzonych. Rozwijają one na morzu prędkość 60 węzłów (ponad 100 km/h) i każdy jest zdolny do błyskawicznego przetransportowania na odległość kilkuset mil morskich do 400 żołnierzy, trzech czołgów lub dziesięciu wozów bojowych piechoty. Zdolność lądowania desantu bezpośrednio na plaży zdecydowanie podnosi walory ofensywne oddziałów ChALW, umożliwiając prowadzenie operacji daleko od rozbudowanej infrastruktury portowej, a wyposażenie ich w najnowocześniejsze uzbrojenie oraz przyrządy nawigacyjne zapewni chińskiej flocie możliwości desantowe, które dotychczas znajdowały się poza jej zasięgiem⁴².

Chiny rozbudowują także flotę cywilną operującą na obszarze Morza Południowochińskiego. W 2016 roku wprowadzono do służby statek transportowy Sansha I, który jest największym i najnowocześniejszym we flocie dostarczającej zaopatrzenie na wyspy. Zadaniem Shansha I jest przewieźć w ciągu maksymalnie 210 godzin ok. 450 osób i 20 kontenerów z zaopatrzeniem z Hajnanu na Woody Island, która to wyspa została uznana za nieformalną siedzibę chińskich władz zarządzających obszarem Morza Południowochińskiego. Wyspa ta została zajęta w 1956 r., zaś obecnie Chiny intensywnie rozbudowują tam infrastrukturę portową. W 2012 roku utworzono na Woody Island „najmłodsze chińskie miasto” Shansha, które zamieszkuje około tysiąc osób, głównie wojskowych⁴³.

Kusząc korzyściami ekonomicznymi, Chiny próbują ograniczać oddziaływanie Stanów Zjednoczonych na poszczególne państwa regionu Azji Południowo-Wschodniej i tworzenie bilateralnych sojuszy zorientowanych na budowę pierścienia ograniczającego chiński ekspansjonizm. W rozwoju współpracy z ChRL korzyści widzą władze Malezji, dotychczas jednoznacznie opowiadające się po stronie USA, które „kuszą” wielkie projekty infrastrukturalne w ramach gospodarczo-politycznej koncepcji Jedwabnego Szlaku. Realizacja wielkiego projektu budowy linii kolejowej, łączącej stolicę Malezji Kuala Lumpur z północno-wschodnim wybrzeżem została zapowiedziana podczas wizyty premiera Malezji Najiba Razaka w Pekinie pod koniec 2016 roku, a wartość chińsko-malezyjskich umów dotyczących tego projektu

⁴¹ Chiński lotniskowiec wpłynął na sporne morze. Pekin: rutynowe ćwiczenia, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiatea,2/chinski-lotniskowiec-na-spornym-morzu-poludniowochińskim,704181.html>, dostęp z dnia 16.01.2017.

⁴² Potężne okręty i sztuczne wyspy. Chińska „Wielka Szachownica”, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiatea,2/chiny-na-pacyfiku-rozbudowa-armii-i-floty-plany-podbojow,504950.html>, dostęp z dnia 12.09.2016.

⁴³ Ibidem.

wynosić będzie ok. 13 mld USD. W strefie zainteresowań chińskich inwestorów jest także projekt kolejowego połączenia Kuala Lumpur z Singapurem, którego finansowanie wspierać mają także środki pochodzące z Chin⁴⁴.

Współpraca chińsko-malezyjska może także rozwijać się w wymiarze militarnym, czego przykładem było spotkanie ministrów obrony Malezji i ChRL (31.10.2016 r.), podczas którego zapowiedziano zacieśnianie współpracy wojskowej. Przejawem budowania wojskowych stosunków dwustronnych jest z pewnością dwustronna umowa, zgodnie z którą Malezja kupi od Chin cztery okręty patrolowe. Już w 2015 roku oba kraje po raz pierwszy przeprowadziły wspólne manewry wojskowe, których celem było podniesienie skuteczności działań na wypadek katastrofy w cieśninie Malakka, a w niewyartykułowanym wymiarze także zbliżenie personalne szczebla dowództwa odpowiadającego za prowadzenie takich operacji⁴⁵.

Malezja jest ważnym partnerem Stanów Zjednoczonych w regionie Azji Południowo-Wschodniej. Oba kraje łączy szeroka współpraca wojskowa. Prowadzone są wspólne ćwiczenia oddziałów, szkolenia sztabów i dwustronna wymiana żołnierzy różnego stopnia. Malezja jest ważnym państwem w strukturach ONZ; na jej terenie zlokalizowane jest Centrum Misji Pokojowych, w którym szkolą się żołnierze różnych krajów, uczestniczący w operacjach pokojowych pod auspicjami ONZ. W lutym 2016 roku Malezja ogłosiła zawarcie umowy ze Stanami Zjednoczonymi o dostawę śmigłowców zwiadowczych MD530G (ich dostawa rozpoczyna się od początku 2017 roku), a w obszarze zainteresowania malezyjskich sił powietrznych są amerykańskie myśliwce F/A-18 Hornet⁴⁶.

Malezyjski zwrot w kierunku Chin może mieć związek z uwikłaniem premiera Malezji Najiba Razaka w aferę korupcyjną, dotyczącą wyprowadzenia znacznych środków, szacowanych na 1 mld USD, z państwowego funduszu inwestycyjnego „1 MBD”, o co został oskarżony przez Departament Stanu USA. Tymczasem Chiny wobec Malezji, podobnie jak w wielu tego rodzaju przypadkach, przyjęły postawę nieingerowania w wewnętrzne sprawy innego państwa. Nie dziwi zatem, że pomimo istotnych różnic, zwłaszcza w obliczu konfliktu jurysdykcyjnego o obszary Morza Południowochińskiego, jeszcze przed wizytą w Pekinie premier Malezji nazwał siebie „prawdziwym przyjacielem Chin”. W odpowiedzi prezydent ChRL Xi Jinping chwalił relacje między obu państwami, wskazując, że „Malezja i Chiny są dobrymi sąsiadami, mogą na sobie polegać, szanują się wzajemnie, są dobrymi przyjaciółmi i partnerami”⁴⁷.

⁴⁴ A. Parfieniuk, *Spór na Morzu Południowochińskim. Po Filipinach Malezja przechodzi na stronę Chin?*, <http://wiadomosci.wp.pl/kat,1356,title,Spór-na-Morzu-Poludniowochińskim-Po-Filipinach-Malezja-przechodzi-na-strone-Chin,wid,18570850,wiadomosc.html>, (3.11.2016), dostęp z dnia 16.01.2017.

⁴⁵ Oh Ei Sun, D. Han, *Malaysia's Relations with the Major Powers: China and the United States*, S. Rajaratnam School of International Studies, 1 March 2016, https://www.rsis.edu.sg/wp-content/uploads/2016/03/Malaysia-Update-March-2016_Copy_Finalised.pdf, dostęp z dnia 12.03.2017.

⁴⁶ A. Parfieniuk, *Spór na Morzu Południowochińskim. Po Filipinach Malezja przechodzi na stronę Chin?*, *op. cit.*

⁴⁷ M. Kruczkowska, *Słabną wpływy Ameryki w Azji? Premier Malezji z wizytą w Chinach*, <http://wyborcza.pl/7,75248,20928277,slabna-wplywy-ameryki-w-azji-premier-malezji-z-wizyta-w-chinach.html>, (03.11.2016), dostęp z dnia 14.01.2017.

W kwestii suwerenności na Morzu Południowochińskim malezyjski premier ogłosił po przyjeździe do Pekinu, że spory te zamierza rozstrzygać na drodze dwustronnego dialogu, co także proponuje Pekin: „W tym co dotyczy Morza Południowochińskiego, silnie wierzymy, że spory terytorialne i morskie powinny być rozwiązywane racjonalnie i spokojnie na drodze dialogu”⁴⁸.

Jeszcze bardziej skomplikowały się relacje amerykańsko-filipińskie, głównie za sprawą wybranego w maju 2016 roku prezydenta Rodrigo Duterte, który zaraz po objęciu stanowiska ogłosił zwrot w polityce zagranicznej, zerwanie współpracy gospodarczej i militarnej ze Stanami Zjednoczonymi i pogłębienie relacji z Chinami, zaś do grona najbliższych sojuszników zaliczył on także Moskwę. Takie stanowisko ogłosił R. Duterte podczas wizyty w Pekinie w październiku 2016 roku, za czym stoją zawarte z Pekinem umowy, m.in. o pożyczce wartości 9 mld USD oraz promesy umów handlowych na 13,5 mld, a także 15 mln USD pożyczki na kampanię antynarkotykową. Chiny kuszą Filipiny współpracą gospodarczą, dzięki której możliwy będzie spektakularny wzrost gospodarczy, a za nim poprawa poziomu życia obywateli⁴⁹.

Zmiana kierunku polityki Filipin i zerwanie sojuszu z Waszyngtonem może być powodem upadku amerykańskiej koncepcji powstrzymania Chin przez tworzenie sojuszy bilateralnych z państwami zagrożonymi ekspansjonistyczną polityką Pekinu. W tym projekcie politycznym Stanów Zjednoczonych Filipiny zajmowały szczególnie ważne miejsce. Po pierwsze udzieliły Amerykanom w 2014 roku zgody na utworzenie pięciu baz wojskowych na okres 10 lat, a po drugie wygrały spór z Pekinem przed Stałym Trybunałem Sprawiedliwości w Hadze w związku z ekspansją ChRL na wyspach i obszarze wodnym Morza Południowochińskiego. Ponieważ trybunał rozstrzygał w sporze między dwoma stronami, żaden inny kraj nie może korzystać z orzecznictwa w tym zakresie.

Pomimo że Filipiny dysponują korzystnym werdyktem haskiego Trybunału, pod naciskiem pekińskiego rządu prezydent R. Duterte zgodził się na ponowne negocjacje w sprawie spornych obszarów na Morzu Południowochińskim, zwłaszcza spornej wyspy Scarborough Shoal, którą Chiny zajęły w 2012 roku. W geście uznania i przychylności dla ocieplenia relacji chińsko-filipińskich, Pekin wyraził zgodę na powrót filipińskich rybaków w rejon Scarborough Shoal⁵⁰, jednak całkowitą uległość R. Duterte względem Chin ogranicza filipiński Sąd Najwyższy, który ostrzegł, że jeżeli Duterte odda wyspy Chinom, może się to skończyć jego impeachmentem⁵¹.

Pomimo publicznych deklaracji o zamiarze zerwania stosunków Filipin ze Stanami Zjednoczonymi, prezydent R. Duterte nie podejmuje działań w tym wymia-

⁴⁸ Ibidem.

⁴⁹ E. Albert, *The U.S.-Philippines Defense Alliance*, <http://www.cfr.org/philippines/us-philippines-defense-alliance/p38101>, (21.10.2016), dostęp z dnia 12.03.2017.

⁵⁰ M. Kruczkowska, *Chińczycy odwiedzają się Duterte i dopuszczają kutry filipińskie do spornego atolu*, <http://wyborcza.pl/7,75399,20917179,chinzcycy-odwiedzaja-sie-duterte-i-dopuszczaja-kutry-filipinskie.html>, (01.11.2016), dostęp z dnia 12.03.2017.

⁵¹ R. Stefanicki, *Prezydent najbardziej proamerykańskiego kraju świata wybiera Chiny zamiast USA*, <http://wyborcza.pl/7,75399,20877880,prezydent-najbardziej-proamerykanskiego-kraju-swiate-wybiera.html>, (23.10.2016), dostęp z dnia 12.03.2017.

rze. Wręcz przeciwnie, w rozmowie telefonicznej z Donaldem Trumpem, podczas której gratulował mu wyboru na stanowisko prezydenta USA, miał deklarować chęć rozwijania współpracy filipińsko-amerykańskiej. Brak realnych planów ze strony Pekinu na korzystne dla Manili rozwiązanie kwestii Scarborough Shoal oraz chwiejna postawa prezydenta R. Duterte w relacjach z Waszyngtonem, wskazuje jako bardziej prawdopodobne, iż próbuje on rozgrywać korzyści polityczne i gospodarcze w dwóch kierunkach i, poza werbalizowaniem negatywnych ocen współpracy ze Stanami Zjednoczonymi, nie posunie się on do wypowiedzenia obowiązujących umów, zwłaszcza tych dotyczących utworzenia baz wojskowych USA na Filipinach.

Jak bardzo nieobliczalny jest prezydent Filipin świadczą kolejne jego decyzje. W kwietniu 2017 roku poinformował, że rozkazał wzmocnić obsadę wojskową na spornych wyspach archipelagu Spratly, które położone są w pobliżu zbudowanej przez Chiny sztucznej wyspy Subi Reef, wyposażonej w infrastrukturę i instalacje wojskowe. Podczas spotkania z filipińskimi żołnierzami prezydent Duterte odniósł się do stanu relacji filipińsko-chińskich: „Próbowaliśmy być przyjaciółmi ze wszystkimi, ale teraz musimy utrzymywać naszą jurysdykcję, przynajmniej na obszarach kontrolowanych przez nas (...)”, a w innej części wypowiedzi złożył deklarację, że „osobiście wzniesie flagę Filipin na spornej wyspie Thitu podczas dnia niepodległości 12 czerwca”⁵². Decyzję prezydenta Duterte rozwinął minister obrony Filipin, informując, że siły zbrojne tego państwa planują zmodernizować istniejące obecnie instalacje wojskowe, rozbudować garnizony, zwiększyć ich zaplecze oraz zwiększyć liczebność piechoty morskiej, która w niewielkiej liczbie stacjonuje obecnie na wyspach. W planach jest także budowa infrastruktury cywilnej dla filipińskich rybaków, w tym latarnie morskie⁵³.

W maju 2017 roku prezydent Duterte wydał oświadczenie, w którym ujawnił, że podczas bezpośrednich rozmów prezydent Chin Xi Jinping zagroził Filipinom wojną, co miało być odpowiedzią na filipińską deklarację zamiaru poszukiwania ropy w rejonie spornych wysp⁵⁴.

Nie wydaje się by zacytowane przez Duterte słowa należały do chińskiego prezydenta, znanego z dyplomatycznej zręczności. Jest prawdopodobne, że obie wypowiedzi Duterte ukierunkowane są przede wszystkim na kształtowanie opinii publicznej we własnym kraju, zwłaszcza wobec wszczętej procedury impeachmentu⁵⁵, zainicjowanej pod zarzutami prowadzenia uległej polityki wobec Chin, zwłaszcza w związku z nieegzekwowaniem orzeczenia Trybunału w Hadze w sprawie spornych wysp. Trudno poważnie przyjmować deklaracje Duterte, konfrontując je

⁵² R. Muczyński, *Morze Południowochińskie: prezydent Filipin rozkazał wysłać wojsko na sporne wyspy*, <http://www.nowastrategia.org.pl/morze-poludniowochińskie-prezydent-filipin-rozkazał-wyslac-wojsko-na-sporne-wyspy/>, dostęp z dnia 7.04.2017.

⁵³ Ibidem.

⁵⁴ R. Tomański, *Prezydent Chin grozi wojną o Morze Południowochińskie*, <http://fakty.interia.pl/swiat/news-prezydent-chin-grozi-wojna-o-morze-poludniowochińskie,nId,2396157>, dostęp z dnia 20.05.2017.

⁵⁵ F. Villamor, *Philippines Kills Impeachment Complaint Against Rodrigo Duterte*, <https://www.nytimes.com/2017/05/15/world/asia/rodrigo-duterte-philippines-impeachment.html>, dostęp z dnia 15.05.2017.

z ogłoszoną w maju 2017 roku deklaracją gotowości sił zbrojnych Filipin do przeprowadzenia ćwiczeń wspólnie z chińską marynarką wojenną⁵⁶.

Tymczasem Chiny intensyfikują prace związane z rozbudową instalacji wojskowych na spornych obszarach Morza Południowochińskiego i w najbliższym czasie ukończą budowę umocnień i instalacji bojowych ulokowanych na spornych wyspach i atolach archipelagu Spratly, zwłaszcza wyspach Fiery Cross Reef, Mischief Reef i Subi Reef. Amerykańscy specjaliści, na podstawie analizy zdjęć satelitarnych oceniają, że etap rozbudowy jest na ukończeniu. Informacji tej nie zakwestionował Pekin, jak to miał w zwyczaju dotychczas, lecz skomentował prawem Chin do prowadzenia prac na terytoriach do nich należących⁵⁷.

Podsumowanie

Uregulowanie problemu bezpieczeństwa obszaru Morza Południowochińskiego będzie niezwykle trudnym zadaniem, wymagającym dojścia do rozwiązania kompromisowego z udziałem wielu państwowych podmiotów, interesariuszy kształtującego się środowiska międzynarodowego w tym regionie, do których należą przede wszystkim Chiny i Stany Zjednoczone, a także państwa ASEAN, Japonia, Australia, Indie i Rosja. Każdy z tych krajów ma swoją wizję nowej rzeczywistości, co istotnie utrudnia jakiegokolwiek porozumienie. Mało prawdopodobny w perspektywie najbliższych lat jest scenariusz siłowego uregulowania spornych kwestii, ale trudno też spekulować o pokojowych regulacjach kwestii jurysdykcji na obszarze Morza Południowochińskiego, od których w znacznym stopniu zależy poziom bezpieczeństwa w tym regionie. Chinom ciągle jeszcze brakuje (i długo będzie brakowało) odpowiedniego potencjału militarnego do eskalacji konfliktu i konfrontacji z koalicją państw pod przywództwem Stanów Zjednoczonych. Ukierunkowany na utrzymanie poziomu rozwoju gospodarczego Pekin będzie raczej realizował strategię „pełzającego konfliktu”, przejmując „krok po kroku” kontrolę nad spornym regionem, stosując politykę „kija i marchewki”: z jednej strony będzie osiągał mniejsze *milestones* pod osłoną coraz silniejszej armii, z drugiej zaś prowadzić będzie politykę gospodarczą pozwalającą na iluzoryczne czerpanie korzyści mniejszym partnerom regionalnym w ramach współpracy bilateralnej (m.in. w ramach projektu Nowego Jedwabnego Szlaku), emanując pokojowym patosem podczas kontaktów multilateralnych. Niewątpliwie, pomimo waszyngtońskiej polityki „powstrzymania i ograniczania” Chin, to Pekin w najbliższych dziesięcioleciach, a prawdopodobnie także w dłuższej perspektywie, będzie posiadał inicjatywę w kształtowaniu regionalnego środowiska międzynarodowego obszaru Azji Wschodniej i Południowo-Wschodniej.

⁵⁶ Prezydent Filipin gotowy na wspólne manewry z Chinami, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/du-terte-deklaruje-gotowosc-do-cwiczen-z-chinami,736389.html>, dostęp z dnia 2.05.2017.

⁵⁷ Cywilne satelity ujawniają chińskie instalacje na spornych wyspach, <http://www.speace24.pl/573961,cywilne-satelity-ujawniaja-chinskie-instalacje-na-spornych-wyspach>, dostęp z dnia 5.04.2017.

BIBLIOGRAFIA

- [1] ALBERT E., *The U.S.-Philippines Defense Alliance*, <http://www.cfr.org/philippines/us-philippines-defense-alliance/p38101>, (21.10.2016), dostęp z dnia 12.03.2017.
- [2] BACHULSKA A., *Chiny największą gospodarką świata w 2024 r.*, <http://www.polska-azja.pl/2014/09/08/chiny-najwieksza-gospodarka-swiata-w-2024-roku/>, dostęp z dnia 8.09.2014. *Chiny: nie będziemy walczyć o hegemonię w regionie*, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/Chiny-nie-będziemy-walczyć-o-hegemonie-w-regionie,444437.html>, dostęp z dnia 12.09.2016.
- [3] *Chiny stawiają rakiety na spornym archipelagu. Sąsiedzi zaniepokojeni*, <http://www.wprost.pl/ar/531914/Chiny-stawiaja-rakiety-na-spornym-archipelagu-Sasiedzi-zaniepokojeni/>, dostęp z dnia 4.03.2016.
- [4] *Chiński generał zapewnia o swobodzie żeglugi na Morzu Południowochińskim*, <http://wiadomosci.wp.pl/kat,8311,title,Chinski-general-zapewnia-o-swobodzie-zegluga-na-Morzu-Poludniowochińskim,wid,17914491,wiadomosc.html>, dnia 10.08.2016.
- [5] *Chiński lotniskowiec wpłynął na sporne morze. Pekin: rutynowe ćwiczenia*, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/chinski-lotniskowiec-na-spornym-morzu-poludniowochińskim,704181.html>, dostęp z dnia 16.01.2017.
- [6] *Chińskie samoloty na spornych wyspach dzień po wyroku trybunału*, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/morze-poludniowochińskie-samoloty-z-chin-wyladowaly-na-wyspach,660699.html>, dostęp z dnia 12.09.2016.
- [7] CIASTOŃ R., OTŁOWSKI T., BIL I. (red.), *Azja Wschodnia jako nowe centrum polityki globalnej*, Fundacja Amicius Europae, Warszawa 2013.
- [8] *Cywilne satelity ujawniają chińskie instalacje na spornych wyspach*, <http://www.space24.pl/573961,cywilne-satelity-ujawniaja-chińskie-instalacje-na-spornych-wyspach>, dostęp z dnia 5.04.2017.
- [9] Department of Defence United States of America, *The Asia-Pacific Maritime Security Strategy: Achieving U.S. National Security Objectives in a Changing Environment*, http://www.defense.gov/Portals/1/Documents/pubs/NDAA%20AP_Maritime_Security_Strategy-08142015-1300-FINALFORMAT.PDF, dostęp z dnia 12.12.2016.
- [10] DURA M., *Chiński lotniskowiec osiągnął gotowość operacyjną*, <http://www.defence24.pl/493881,chinski-lotniskowiec-osiagnal-gotowosc-operacyjna>, dostęp z dnia 19.11.2016.
- [11] FIJAŁOWSKI Ł., *Regionalny wymiar bezpieczeństwa w Azji Południowo-Wschodniej. Normy – instytucje – ład regionalny*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2010.
- [12] GADY F.S., *Has China Withdrawn A Long-Range Missile Battery From Woody Island?*, <http://thediplomat.com/2016/07/has-china-withdrawn-a-long-range-missile-battery-from-woody-island/>, dostęp z dnia 26.06.2016.
- [13] GENYS A., *HQ-9*, <http://www.military-today.com/missiles/hq9.htm>, dostęp z dnia 10.02.2017.
- [14] GÓRALCZYK B., *Nowe amerykańskie bazy na Filipinach. Początek zwania tytanów?*, <http://wiadomosci.wp.pl/kat,1027191,tittle,Nowe-amerykanske-bazy-na-Filipinach-Początek-zwania-tytanow,wid,18239045,wiadomosc.html>, dostęp z dnia 29.04.2016.
- [15] HALIŻAK E., *Regionalny kompleks bezpieczeństwa Azji Północno-Wschodniej*, „Żurawia Papers”, zeszyt nr 3, Instytut Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Warszawskiego, Fundacja Stosunków Międzynarodowych, Wydawnictwo Naukowe „Scholar”, Warszawa 2004.

- [16] HEGINBOTHAM E. I IN., *The U.S.-China Military Scorecard. Forces, Geography, and the Evolving Balance of Power*, 1996-2017, RAND Corporation, Santa Monica, Calif. 2015, https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RR300/RR392/RAND_RR392.pdf, dostęp z dnia 15.10.2016.
- [17] HENZEL P., „Na linii frontu”. *Zaostrzył się spór między Chinami i USA. Pentagon ujawnił nową strategię wojskową*, <http://wiadomosci.onet.pl/tylko-w-onecie/na-linii-frontu-zaostrzy-l-siespor-miedzy-chinami-i-usa-pentagon-ujawnil-nowa/8rs5dl>, dostęp z dnia 18.01.2017.
- [18] <http://www.pacom.mil/>, dnia 10.02.2017.
- [19] HUNT K., *South China Sea: Court rules in favor of Philippines over China*, <http://edition.cnn.com/2016/07/12/asia/china-philippines-south-china-sea/>, (12.07.2016), dostęp z dnia 10.01.2017.
- [20] *Japonia pomoże Filipinom. Łączy je strach przed Chinami*, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/spor-na-morzu-poludniowochinskim-japonia-pomoze-filipinom,674110.html>, dostęp z dnia 12.09.2016.
- [21] KRAWCZYK I., KAMIŃSKI S., *Informacja na temat Narodowej Strategii Wojskowej Stanów Zjednoczonych Ameryki*, „Bezpieczeństwo Narodowe” III/2015.
- [22] KRUCZKOWSKA M., *Chińczycy odwiedzają się Duterte i dopuszczają kutry filipińskie do spornego atolu*, <http://wyborcza.pl/7,75399,20917179,chinacy-odwiedzaja-sie-duterte-i-dopuszczaja-kutry-filipinskie.html>, (01.11.2016), dostęp z dnia 12.03.2017.
- [23] KRUCZKOWSKA M., *Słabną wpływy Ameryki w Azji? Premier Malezji z wizytą w Chinach*, <http://wyborcza.pl/7,75248,20928277,slabna-wplywy-ameryki-w-azji-premier-malezji-z-wizyta-w-chinach.html>, (03.11.2016), dostęp z dnia 14.01.2017.
- [24] *Media: chińskie rakiety na spornej wyspie*, <http://wiadomosci.onet.pl/swiat/media-chinskie-rakiety-na-spornej-wyspie/94h149>, dostęp z dnia 8.03.2016.
- [25] MUCZYŃSKI R., *Morze Południowochińskie: prezydent Filipin rozkazał wysłać wojsko na sporne wyspy*, <http://www.nowastrategia.org.pl/morze-poludniowochinskie-prezydent-filipin-rozkazal-wyslac-wojsko-na-sporne-wyspy/>, dostęp z dnia 7.04.2017.
- [26] *Największe wspólne manewry Rosji i Chin*, <http://telewizjarepublika.pl/najwieksze-wspolne-manewry-rosji-i-chi,37810.html>, dostęp z dnia 28.12.2016.
- [27] „*Nigdy tego nie zaakceptujemy*”. *Dyplomatyczna porażka Chin*, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/spor-o-dalekowschodnie-wyspy-trybunal-odrzucl-chinskie-roszczenia,660439.html>, dostęp z dnia 12.09.2016.
- [28] *Obama i Xi rozmawiali o spornych wyspach*, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/spor-o-wyspy-na-morzu-poludniowochinskim-spotkanie-obama-xi,673422.html>, dostęp z dnia 12.09.2016.
- [29] O'CONNOR S., *Imagery shows Chinese HQ-9 battery being removed from Woody Island*, <http://www.janes.com/article/62442/imagery-shows-chinese-hq-9-battery-being-removed-from-woody-island>, dostęp z dnia 21.06.2016.
- [30] OH EI SUN, HAN D., *Malaysia's Relations with the Major Powers: China and the United States*, S. Rajaratnam School of International Studies, 1 March 2016, https://www.rsis.edu.sg/wp-content/uploads/2016/03/Malaysia-Update-March-2016_Copy_Finalised.pdf, dostęp z dnia 12.03.2017.
- [31] PARFIENIUK A., *Chiny chcą zbudować pływające elektrownie atomowe. Mają dostarczać energię na Morzu Południowochińskim*, <http://wiadomosci.wp.pl/kat,1027191,title,Chiny-chca-zbudowac-plywajace-elektrownie-atomowe-maja->

- dostarczac-energie-na-Morzu-Poludniowochinskim,wid,18294218,wiadomosc.html, dostęp z dnia 29.04.2016.
- [32] PARFIENIUK A., *Postępuje militaryzacja Morza Południowochińskiego. Pekin wysłał myśliwce i systemy antyrakietowe, Waszyngton odpowiada lotniskowcem*, <http://wiadomosci.wp.pl/kat,1356,title,Postepuje-militaryzacja-Morza-Poludniowochinskiego-Pekin-wysyla-wysliwce-i-systemy-antyrakietowe-Waszyngton-odpowiada-lotniskowcem,wid,18207166,wiadomosc.html>, dostęp z dnia 29.04.2016.
- [33] PARFIENIUK A., *Spór na Morzu Południowochińskim. Po Filipinach Malezja przechodzi na stronę Chin?*, <http://wiadomosci.wp.pl/kat,1356,title,Spor-na-Morzu-Poludniowochinskim-Po-Filipinach-Malezja-przechodzi-na-strone-Chin,wid,18570850,wiadomosc.html>, (03.11.2016), dostęp z dnia 16.01.2017.
- [34] PAWŁOWSKI J., *Konieczna modernizacja potencjału jądrowego USA. Koszt: 350 mld USD*, http://www.defence.24.pl/news_konieczna-modernizacja-potencjalu-jadrowego-usa-koszt-350-mld-usd, dostęp z dnia 27.01.2015.
- [35] *Potężne okręty i sztuczne wyspy. Chińska „Wielka Szachownica”*, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/chiny-na-pacyfiku-rozbudowa-armii-i-floty-plany-podbojow,504950.html>, dostęp z dnia 12.09.2016.
- [36] *Prezydent Filipin gotowy na wspólne manewry z Chinami*, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/duterte-deklaruje-gotowosc-do-cwiczen-z-chinami,736389.html>, dostęp z dnia 2.05.2017.
- [37] *Samoloty nad oceanem, okręty na spornym morzu. Chiny prężą mięśnie, są też Rosjanie*, <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/chiny-jednoczesne-cwiczenia-sil-powietrznych-i-morskich-na-pacyfiku,675461>, dostęp z dnia 12.09.2016.
- [38] SANTOS M., *Philippines wins arbitration case vs. China over South China Sea*, <http://globalnation.inquirer.net/140358/philippines-arbitration-decision-maritime-dispute-south-china-sea-arbitral-tribunal-unclos-itlos>, (12.07.2016), dostęp z dnia 10.01.2017.
- [39] *South China Sea: Tribunal backs case against China brought by Philippines*, <http://www.bbc.com/news/world-asia-china-36771749>, (12.07.2016), dostęp z dnia 10.01.2017.
- [40] STEFANICKI R., *Prezydent najbardziej proamerykańskiego kraju świata wybiera Chiny zamiast USA*, <http://wyborcza.pl/7,75399,20877880,prezydent-najbardziej-proamerykanskiego-kraju-swiata-wybiera.html>, (23.10.2016), dostęp z dnia 12.03.2017.
- [41] *„Święta misja chińskich sił zbrojnych”. Pekin potwierdził drugi lotniskowiec*, <http://www.tvn24.pl/pekin-potwierdzil-budowe-drugiego-lotniskowca,607205.s.html>, dostęp z dnia 31.12.2015.
- [42] TOMAŃSKI R., *Prezydent Chin grozi wojną o Morze Południowochińskie*, <http://fakty.interia.pl/swiat/news-prezydent-chin-grozi-wojna-o-morze-poludniowochinskie,nId,2396157>, dostęp z dnia 20.05.2017.
- [43] *USA: chińskie myśliwce operują w rejonie Wysp Paracelskich*, <http://wiadomosci.onet.pl/swiat/usa-mysliwce-operuja-w-rejonie-wysp-paracelskich/26kcn2>, dostęp z dnia 8.03.2016.
- [44] *USA: Satelity ujawniły chińskie hangary lotnicze na wyspach Spratly*, <http://wiadomosci.wp.pl/kat,8311,title,USA-Satelity-ujawnily-chinskie-hangary-na-wyspach-Spratly,wid,18459864,wiadomosc.html>, dostęp z dnia 23.09.2016.

- [45] USA wybrały pięć baz wojskowych na Filipinach, w których stacjonować będą amerykańscy żołnierze, http://www.altair.com.pl/news/view?news_id=18984, dostęp z dnia 21.03.2016.
- [46] VILLAMOR F., *Philippines Kills Impeachment Complaint Against Rodrigo Duterte*, <https://www.nytimes.com/2017/05/15/world/asia/rodrigo-duterte-philippines-impeachment.html>, dostęp z dnia 15.05.2017.
- [47] Waszyngton i Manila zawarły porozumienie w sprawie stacjonowania amerykańskich wojsk na terytorium Filipin, http://www.altair.com.pl/news/view?news_id=13323, dostęp z dnia 28.04.2014.
- [48] Więcej danych o chińskich lotniskowcach, <http://www.defence24.pl/62970,wiecej-danych-o-chińskich-lotniskowcach>, dostęp z dnia 3.03.2014.
- [49] Wrogość wobec USA jednoczy Rosję i Chiny, <http://wiadomosci.onet.pl/swiat/wrogosc-wobec-usa-jednoczy-rosje-i-chiny/1db8p>, dostęp z dnia 20.09.2016.